

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania M. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanej M. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o
ustalenie obowiązku ubezpieczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 6 kwietnia 2011 r.,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy– Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 6 lipca 2010 r., oddalił odwołanie M. C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 6 maja 2009 r., w której stwierdzono, że w okresie od 1 czerwca 2006 r. do 28 lutego 2007 r. ubezpieczona nie podlegała ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę nakładczą zawartej z M. Spółką z o.o.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona, prowadząca działalność gospodarczą na podstawie wpisu do rejestru działalności gospodarczej, od 1 stycznia 2006 r. do 28 lutego 2007 r. zgłoszona została do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, emerytalnych i rentowych z tytułu wykonywania pracy nakładczej przez płatnika składek M. Spółkę z o.o. Podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu pracy nakładczej podane przez płatnika wynosiły 32,43 zł (za okres od lutego 2006 r. do sierpnia 2006 r.) oraz 28 zł (za okres od września 2006 r. do marca 2007 r.) z wyjątkiem stycznia 2006 r., kiedy była to kwota 4,43 zł. Sąd pierwszej instancji ustalił również, że 1 stycznia 2006 r. M. C. zawarła z M. Spółką z o.o. umowę o pracę nakładczą na czas nieokreślony, zgodnie z którą zobowiązała się do przygotowania, kopertowania, adresowania i wysyłania materiałów reklamowych dostarczonych przez nakładcę. Strony określiły minimalną ilość pracy na 145 kompletów reklamowych po 3,50 zł brutto za sztukę. Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona od pierwszego miesiąca wykonywania pracy nakładczej do czasu rozwiązania umowy, w żadnym miesiącu tego okresu nie wykonała minimalnej ilości pracy określonej w umowie, tj. 145 kompletów po 3,50 zł brutto za komplet, a wykonywała ją w znikomym zakresie, skoro zamiast wynagrodzenia 507,50 zł brutto otrzymywała przeciętnie 28 zł brutto lub 32,43 zł brutto.

W ocenie Sądu Okręgowego umowa o pracę nakładczą zawarta 1 stycznia 2006 r. pomiędzy M. Spółką z o.o. a M. C. była nieważna jako mająca na celu obejście prawa (art. 58 § 1 k.c.). W toku postępowania zostało wykazane, że strony umowy od początku nie miały zamiaru i nie realizowały istotnego elementu umowy o pracę nakładczą, tj. minimalnej ilości pracy gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, który stanowi, że w umowie strony określają minimalną miesięczną ilość pracy, której wykonanie należy do obowiązków wykonawcy. Minimalna miesięczna ilość pracy powinna być tak ustalona, aby jej wykonanie zapewniało uzyskanie co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 6 kwietnia 2011 r., oddalił apelację ubezpieczonej wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że M. C. - będąca wykonawcą umowy o pracę nakładczą, nie spełniła warunku określonego w § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, a mianowicie nie zrealizowała obowiązku wykonania pracy w minimalnym rozmiarze, która powinna być tak ustalona, aby jej wykonanie zapewniło uzyskanie co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia. Niespełnienie tej przesłanki w całości wskazuje, że strony zawarły umowę o pracę nakładczą w celu obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c.) zatem umowa jest nieważna i nie stanowi tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł w imieniu ubezpieczonej jej pełnomocnik, zaskarżając wyrok ten w całości. Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego poprzez niewłaściwą wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie art. 58 § 1 k.c. oraz art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w związku z § 3 i § 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz.U. z 1976 r. Nr 3, poz.19 ze zm.).

Konieczność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła tym, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne i związana z tym potrzeba wykładni art. 83 § 1 k.c. budzącej poważne wątpliwości; w szczególności wyjaśnienia wymaga czy umowa (o pracę nakładczą) jest nieważna z uwagi na jej pozorność stosownie do art. 83 § 1 k.c., w sytuacji gdy umowa ta była faktycznie wykonywana, choć ubezpieczony osiągał wynagrodzenie niższe niż wymagane przez przepisy regulujące pracę nakładczą.

Skarżąca podniosła, że w sprawie występuje ponadto istotne zagadnienie prawne i związana z tym potrzeba wykładni § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą w związku z art. 58 § 1 k.c. budzących poważne wątpliwości; w szczególności wyjaśnienia wymaga czy uzyskanie przez nakładcę

50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej jest elementem konstrukcyjnym umowy o pracę nakładczą, a jeśli tak to czy w sytuacji, w której ubezpieczony osiągał wynagrodzenie niższe niż 50 % najniższego wynagrodzenia, ale otrzymywał jednak wynagrodzenie z tego tytułu, umowę o pracę nakładczą można uznać za nieważną, a idąc dalej – wyłączyć ubezpieczonego z ubezpieczeń społecznych z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę nakładczą.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów procesu za postępowanie przed Sądem Najwyższym, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów procesu za obydwie instancje.

Odpowiedź na skargę kasacyjną złożył w imieniu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jego pełnomocnik, wnosząc o wydanie postanowienia w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Jako okoliczność mającą uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Powołana przez skarżącą okoliczność nie uzasadnia jednak – w ocenie Sądu Najwyższego – przyjęcia skargi kasacyjnej do

rozpoznania. Żadna z zasygnalizowanych przez skarżącą kwestii nie może być uznana za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Pełnomocnik skarżącej nie wykazał, że przedstawione zagadnienia uzasadniają przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej publicznoprawne funkcje – potrzebę ujednoczenia orzecznictwa sądów powszechnych lub rozwoju jurysprudencji. Tak określony cel skargi kasacyjnej wynika nie tylko ze szczególnej konstrukcji tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ale przede wszystkim z ustrojowej, konstytucyjnej funkcji Sądu Najwyższego, którą stanowi sprawowanie nadzoru nad działalnością wszystkich innych sądów, a także zapewnianie prawidłowości oraz jednolitości wykładni prawa i praktyki sądowej. W rozpoznawanej sprawie nie ma takich kwestii, których rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy służyłoby ujednoczeniu wykładni i stosowania prawa oraz rozwojowi orzecznictwa. Kwestie przedstawione przez skarżącą jako zagadnienia prawne zostały już rozstrzygnięte we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącym możliwości skutecznego objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, w sytuacji gdy zawarcie umowy o pracę nakładczą, a zwłaszcza sposób jej wykonania, nie prowadziły do osiągnięcia dochodu (wynagrodzenia) co najmniej w wysokości połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Zagadnienia prawne sformułowane w skardze kasacyjnej zostały szczegółowo wyjaśnione przez Sąd Najwyższy w licznych wcześniejszych orzeczeniach.

Sąd Najwyższy przyjął, że pozorna umowa o pracę nakładczą, na podstawie której jej strony nie miały zamiaru i nie realizowały konstrukcyjnych cech (elementów) tego typu zobowiązania, dotyczących rozmiaru wykonywanej pracy w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, nie stanowi uprawnionego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę nakładczą (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 października 2010 r., II UK 105/10, LEX nr 687035). Skoro pozorność umowy jest okolicznością faktyczną, a nie normatywną, oznacza to wyłączenie spod kontroli kasacyjnej tego ustalenia w jakimkolwiek aspekcie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPiUS 1997, nr

11, poz. 201; z 23 stycznia 1997 r., I CKN 51/96, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 79; z 18 maja 2006 r., II UK 164/05, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2006, nr 9, s. 33; z 28 kwietnia 2010 r., II UK 334/09, LEX nr 604221). W konsekwencji przedstawione w skardze zagadnienie związane z wykładnią art. 83 § 1 k.c. nie uzasadnia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Przychód z tytułu pracy nakładczej osób jednocześnie prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą nie powinien być niższy od połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, aby mógł spowodować objęcie ubezpieczeniami społecznymi z tytułu pracy nakładczej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2008 r., III UK 73/07, LEX nr 356045; z 9 stycznia 2008 r., III UK 74/07, LEX nr 376437; z 9 stycznia 2008 r., III UK 75/07, LEX nr 465894; z 9 stycznia 2008 r., III UK 76/07, LEX nr 465905; z 9 stycznia 2008 r., III UK 77/07, LEX nr 465895; z 17 kwietnia 2008 r., I UK 318/09, LEX nr 707859; z 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09, LEX nr 515699). W wyrokach tych Sąd Najwyższy wyraził następujące stanowisko:

Istotnym elementem umowy o pracę nakładczą jest określenie minimalnej miesięcznej ilości pracy, a tym samym zapewnienie wykonawcy określonego minimalnego wynagrodzenia. Jeśli zatem strony umowy o pracę nakładczą zawierają ją z zamiarem niedotrzymania tego warunku, w istocie ich oświadczenia woli są dotknięte pozornością. Jeżeli umowa o pracę nakładczą jest zawarta przez przedsiębiorcę (osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą) w sposób pozorny (art. 83 § 1 k.c.), a składki na ubezpieczenia społeczne miałyby być ustalane od wynagrodzenia niższego niż połowa płacy minimalnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma prawo odmówić objęcia przedsiębiorcy korzystniejszym ubezpieczeniem z tytułu umowy o pracę nakładczą (wyrok z 9 stycznia 2008 r., III UK 73/07, LEX nr 356045).

W zakresie nieunormowanym przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, które przenoszą na te osoby określone uprawnienia pracownicze, do oceny ważności umowy o pracę nakładczą i zobowiązań z niej wynikających mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego. Wykładnia funkcjonalna i systemowa przepisów prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych prowadzi do

wniosku o doniosłości prawnej tylko takiej umowy o pracę nakładczą, w której strony uzgodniły i faktycznie realizowały rozmiar wykonanej pracy nakładczej w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę. Pozorna umowa o pracę nakładczą, na podstawie której jej strony nie miały zamiaru i nie realizowały konstrukcyjnych cech (elementów) tego zobowiązania dotyczących rozmiaru wykonywanej pracy w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, nie stanowi uprawnionego tytułu podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę nakładczą (art. 6 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 9 ust. 2 in fine ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Pozorne czynności prawne lub zachowania naruszające zasady współzycia społecznego nie korzystają z ochrony Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (wyrok z 9 stycznia 2008 r., III UK 74/07, LEX nr 376437, a także wyrok z 9 stycznia 2008 r., III UK 75/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 53 i wyrok z 9 stycznia 2008 r., III UK 77/07, LEX nr 465895).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że jeśli strony umowy o pracę nakładczą zawierają ją z zamiarem niedotrzymania warunku zapewnienia wykonawcy comiesięcznego wynagrodzenia odpowiadającego przynajmniej połowie minimalnego wynagrodzenia za pracę, to ich oświadczenia woli dotknięte są pozornością. W takiej sytuacji, jeśli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne jest niższa od połowy płacy minimalnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych ma prawo odmówić objęcia wykonawcy ubezpieczeniem z tytułu wykonywania pracy nakładczej. Doniosłość prawną posiada bowiem tylko taka umowa o pracę nakładczą, w której strony uzgodniły i realizowały rozmiar wykonanej pracy nakładczej w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę. Z kolei, pozorna umowa o pracę nakładczą, na podstawie której jej strony nie miały zamiaru i nie realizowały konstrukcyjnych cech (elementów) tego zobowiązania, dotyczących rozmiaru wykonywanej pracy w ilości gwarantującej wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, nie stanowi uprawnionego tytułu podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym osób wykonujących pracę

nakładczą, co wynika z art. 6 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 9 ust. 2 in fine ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W tych okolicznościach nie można przyjąć, aby na tle wykładni art. 83 § 1 k.c. istniały istotne problemy prawne, w postaci sformułowanej przez skarżącą, wymagające rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy.

Biorąc pod uwagę powołane wyżej orzecznictwo, Sąd Najwyższy nie znalazł również przesłanek do udzielenia odpowiedzi na drugie „istotne zagadnienie prawne” przedstawione w skardze kasacyjnej oraz do ponownego dokonania wykładni art. 58 § 1 k.c. oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31 grudnia 1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą, ponieważ ich treść nie budzi „poważnych wątpliwości” interpretacyjnych w okolicznościach rozpoznanej sprawy.

Odwołanie się do przesłanki istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się jeszcze wykładni bądź niejednolita jego wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231). Zgodnie z przyjętymi w doktrynie i judykaturze poglądami, brak potrzeby wykładni przepisów prawnych ma miejsce wtedy, gdy przepisy te zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie sądów, w szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2006 r., I PK 230/02, OSNAPiUS – wkładka 2003, nr 13, poz. 5).

Mając na uwadze powyższe okoliczności, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie

opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).